

Відгук

офіційного опонента, кандидата філософських наук, професора, завідувача кафедри філософії гуманітарних наук Київського національного університету імені Тараса Шевченка Приятельчука Анатолія Олексійовича на дисертацію *Сабадухи Марини Володимирівни* "Соціальна справедливість як підґрунтя формування громадянського суспільства: соціально-філософський аналіз", поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 - соціальна філософія та філософія історії

Безсумнівно, що проблема справедливості була, є, й буде актуальною, оскільки її виникнення пов'язане із життєдіяльністю людини у різних вимірах, починаючи з природного і закінчуючи соціальним. Авторка дисертаційного дослідження цілковито справедливо пов'язує актуальність обраної нею теми із необхідністю розв'язання низки проблем в сучасному соціально-політичному житті України.

Дисертаційне дослідження має чітко виражений соціально-філософський характер, оскільки, з одного боку авторка намагається дослідити соціальну справедливість як одну із фундаментальних засад суспільного буття, а з іншого боку розкрити метафізичні смисли поняття соціальної справедливості. Водночас, соціально-філософський аспект дослідження полягає у використанні структуралістичного дискурсу стосовно реалізації прагнення пізнання соціальної справедливості в якості підґрунтя формування громадянського суспільства.

Структура роботи має цілісний характер, мета, об'єкт і предмет дослідження чітко і грамотно виписані, методологічно та логічно обґрунтовані. Методи дослідження відповідають змісту і структурі роботи. Позитивом є окреслення теоретичного та практичного значення дослідження, а саме те, що ідея справедливості має знайти відображення в Конституції України та спеціальних нормативно-правових актах. Треба також визнати

доречним висновок авторки, що ідея справедливості опинилася на маргінесах суспільно-політичної свідомості, що стало однією з причин формування кланово-олігархічної системи та корупції.

У першому розділі «Теоретико-мето до логічні засади дослідження проблеми справедливості» доведено, що ідея справедливості відбиває наявність чи відсутність в суспільстві метафізичних основ буття, що панують в ту чи ту історичну епоху. Дисертант змістовно розкриває особливості формування уявлень про справедливість в історико-філософському контексті. Кожна історична епоха абсолютизувала окремі аспекти справедливості, не розглядаючи проблему цілісно. Епоха постмодерну постала перед проблемою цілісного втілення справедливості й соціальної зокрема. Реалізація цієї проблеми вимагає органічної співпраці громадянського суспільства й соціальної держави. З іншого боку стає зрозумілим, що людина виявилася не готовою до такого кроку. Реалізація ідеї справедливості потребує відповідної духовної й моральної атмосфери в людській спільноті, а точніше пріоритету моральних цінностей у суспільстві. Можна погодитися з тим, що епоха постмодерну вимагає щоб ідея справедливості стала смыслом життя відповідної частини людства. Дисертант докладно проаналізувала проблему справедливості в українській філософській та соціально-політичній думці. Обґрунтовано, що справедливість є засадничою ідеєю української філософської, релігійної та соціально-політичної думки, що лежала в основі ментальності українців.

У другому розділі «Справедливість як фундаментальна основа формування громадянського суспільства» авторка переконливо доводить роль ідеї справедливості у становленні громадянського суспільства та соціальної держави. Ідея справедливості суттєво впливала на формування європейських цінностей, менталітету європейців й досі залишається конститутивним принципом суспільного життя. Докладно досліджено вплив християнського розуміння справедливості на суспільну думку в європейському суспільстві. Дисертант виявила вплив справедливості на формування

концепції сталого розвитку. Доведено, що концепція сталого розвитку має охоплювати не лише екологічні, соціально-економічні, політичні, моральні аспекти буття людської спільноти, а також людські якості. Зрозуміло, що реалізація соціальної справедливості потребує вдосконалення внутрішніх якостей людини. Подолання глобальних викликів ставить на порядок денний не лише вдосконалення соціальних і правових механізмів реалізації проблеми справедливості, але й вдосконалення моральних і духовних якостей людини. Цим висновком авторка застерігає проти абсолютизації соціальних і правових механізмів розв'язання проблеми справедливості.

У третьому розділі «Соціальна справедливість як основа становлення громадянського суспільстві в Україні» позитивним є звернення авторки дисертації до соціологічних досліджень, які допомагають виявити причини порушення принципів соціальної справедливості в умовах розбудови соціальної держави та громадянського суспільства в Україні. М. Сабадуха успішно розвиває тезу, що ідея справедливості потребує визначення змісту суспільного інтересу. Суспільний інтерес створює соціально-політичне підґрунтя для конструктивної взаємодії держави і громадянського суспільства й бізнесу в розв'язанні проблеми справедливості. Авторка розвиває ідеї комунікативної філософії. Вирішальною умовою усвідомлення суспільного інтересу постають дискурсивно-комунікативні практики, у яких пріоритетне становище належить «зрілим особистостям» (Ю. Габермас), здатних поєднувати інтереси суспільства, держави, бізнесу. Треба визнати доцільність висновків авторки, що однією з причин відсутності справедливості в сучасних українських умовах є недооцінка філософами ролі і значущості ідеї справедливості. На основі соціологічних досліджень виявлено хиби у свідомості сучасного українця. Соціологічні дослідження доводять, що громадянам України бракує здатності бути суб'єктом діяльності. Заслуговує на увагу висновок, що розв'язання проблеми справедливості потребує активізації громадянського суспільства.

Позитивом дисертації є використання документів ООН, ЄС, Конституцій європейських держав, законодавчих і виконавчих органів Європи та України, результатів соціологічних досліджень. Дисертаційне дослідження допомагає усвідомити світоглядні, соціально-політичні, соціально-економічні причини порушення принципів справедливості в Україні.

У висновках авторка вдало узагальнює зміст дисертаційного дослідження, що відповідає поставленим завданням та науковій новизні. Вартий уваги висновок, що справедливість - це поняття, що цілісно характеризує стан суспільних відносин й охоплює економічні, політичні, правові, моральні, екологічні аспекти життєдіяльності суспільства, встановлює між ними відповідний рівень рівноваги й органічно поєднує принципи свободи й рівності.

У дисертаційному дослідженні міститься ще ціла низка вагомих висновків та пропозицій. Проте, хоча у роботі наявні й інші позитивні аспекти, як і будь яка дисертація вона містить окремі недоліки, упущення та дискусійні положення. У ній наявні недостатньо аргументовані положення, а також висновки, що вимагають додаткових пояснень. Так, необхідно відзначити такі спірні положення дисертації:

1. Авторка дисертації дещо абсолютизувала роль справедливості у розбудові громадянського суспільства й держави. Адже ідея справедливості органічно пов'язана з такими принципами організації суспільного буття як свобода, соціальна ієрархія, відповідальність, порядність, прихильність тощо. Необхідно було б у дисертації з'ясувати більш детально особливості взаємозв'язку цих принципів відповідно до ідеї соціальної справедливості.

2. Потребують глибокого і детального аналізу причини провалу комуністичного тлумачення соціальної справедливості як ідеї рівності, братерства і щастя. Адже примарність цієї ідеї неодноразово доводилась

практикою. Треба було б довести не тільки утопічність цієї ідеї, але й виявити її суттєві вади та негативні наслідки її реалізації.

3. Реалізація ідеї справедливості органічно пов'язана із природними людськими прагненнями до діяльності, що з необхідністю приводить як до позитивних так і негативних результатів. Необхідно було б з'ясувати, з філософської точки зору, які ж саме природні чинники спонукають людину до порушення принципів справедливості. Водночас, логічно було б більш детально проаналізувати вплив соціально-політичних і духовних якостей людини на реалізацію ідеї справедливості.

4. Логіка дисертаційного дослідження вимагає поглибити аналіз взаємодії держави й громадянського суспільства як основних елементів політичної системи. Авторці не завадило б звернутися до аналізу співвідношення понять «правова держава», «соціально-справедлива держава», «громадянське суспільство».

5. Більшість наукових інтерпретацій, наданих дисертанткою є влучними та аргументованими, проте занадто розтягнутими. Вченій доцільно було б визначати положення наукової новини більш лаконічно, зосереджуючи при цьому увагу лише на найважливіших і найхарактерніших елементах дефініції.

Загалом висловлені у відгуку зауваження, хоча й вказують на недоліки, мають дискусійний характер або висловлені у якості побажань. Вони суттєво не впливають на позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи. Наукові положення, які містяться в дисертації, характеризуються єдністю змісту та свідчать про особистий вклад Сабадухи М.В. в розгортання ідеї впливу соціальної справедливості на формування громадянського суспільства.

Вищезначене є підґрунтям для висновку, що дисертація «Соціальна справедливість як підґрунтя формування громадянського суспільства:

соціально-філософський аналіз» відповідає вимогам п.п. 9, 10 12 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 11₅₉ від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), які ставляться до написання кандидатських дисертацій, а її авторка - Сабадуха Марина Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 - соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент:

**кандидат філософських наук, професор
Приятельчук Анатолій Олексійович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри філософії
гуманітарних наук**

А.О.Приятельчук

ПІЛІМСЬКИЙ ЗАСТІЖУЮ
ВЧЕРНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНИК Н.В.
04.06.2017

